

Alegrois, festes i carantoines
(i una mica de Tosquelles)

Anna Ballbona

Convivim amb una distància entre el discurs públic i la realitat. Es pregona, s'anuncia, s'esbomba una cosa i, mentrestant, la realitat que trepitgem la matisa, la reenfoca. La realitat que toquem i caminem posa pros o directament contradiu el missatge esbombat (esbombat per altaveus, per televisió, ràdio, diaris, mitjans digitals...), però es fa com si la contradicció no existís. El discurs públic avança per realitats paral·leles, com carreteres secundàries plenes de sots, i sembla que aquesta dissociació ens ha de deixar indiferents (ben mirat, hi ha moltes expressions en català que toquen aquesta indiferència i dissociació: «nedar i guardar la roba», «fer la puta i la Ramoneta», «qui no vulgui pols, que no vagi a l'era...»).

Enllà de l'onada de populisme mundial que cau a tot arreu, intento referir-me a coses concretes i properes, que no venen d'ara. Si pensem en la realitat política del Procés independentista, a les eleccions dites plebiscitàries del 27 de setembre de 2015 (sí, del 2015), s'hi va arribar amb una llista unitària creada molt a repeló. Des de

llavors, es va brandar una idea d'unitat de l'independentisme que, si no era inexistent, era molt feble. Però la idea de la unitat va acompanyar tots els anys forts del Procés, com un mantra al qual agafar-se.

La valoració de l'estat de la cultura, de les iniciatives culturals i de totes les seves formes d'expressió, els llibres, els concerts, les exposicions o les conferències, s'ha empeltat d'aquesta dissociació, amb un farcit més: l'explosió del fenomen, del *hype*, que cada cop és més esclatant i cada cop més breu. Això fa que visquem instal·lats en dos pols, com criatures atrinxerades: es passa de la catàstrofe i el tremendisme a l'èxit rotund, unànime i sense esclatxa. No hi ha altra valoració possible. Com a cultura catalana, és que vivim en el millor dels mons possibles? En les redaccions dels mitjans, qui és que vol fer la feina ingrata d'assenyalar el que no rutlla? D'això se'n deia periodisme. Quan es tracta d'assenyalar desgavells quotidians d'altres àmbits —els trens que no van, la falta de peces per fer cotxes o de material per a la construcció, la pujada del preu del pa—, no es dubta que cal fixar-s'hi. Ara bé, i en altres llocs de la societat que se sustenten sobre el discurs, però que tenen una repercussió tangible i també sobre l'economia? Què passa quan es tracta de mirar-se la cultura, les iniciatives, els festivals, els —diguem-ne— productes culturals? Aleshores s'activa un para-xocs, que ve de la militància, del resistencialisme, de la pròpia història escapçada, de la consciència de totes les dificultats per engegar les iniciatives, per a l'avenç cultural... I el para-xocs ve, en darrer terme, de la precarietat, que s'ha escolat pertot arreu, encara que també es faci com si no. Primer exemple: per què a un músic, a un escriptor o a un artista plàstic se li pregunta per la seva vida artística, encara, com si fos una vida que complís tots els tòpics hollywoodians? Si no és que té una xarxa patrimonial confortable —cosa que també s'amaga, sovint perquè qui pregunta és el primer a amagar-ho—, el músic, l'escriptor o l'artista resulta que ha de fer mans i mànigues per disposar de temps per fer la seva obra. Segon exemple: l'obertura de llibreries independents —a Barcelona i a comarques— ha alimentat discursos triomfalistes com si tot anés de meravella. A banda de l'abnegació i la lluita que

totes elles destinen cada dia per aixecar la persiana, caldria explicar un detall que sovint s'obvia (i que vaig recomanar a una amiga enlluernada per la idea d'obrir una llibreria que es plantegés): quant costa el lloguer del local? Tothom sap que aquesta és la mare dels ous i, si no hi ha solucions a mida (i ben aprofitades!), una llibreria no és diferent d'un bar de menús que tanca perquè no pot fer front al lloguer i ja es va entrapar amb la pandèmia. Al capdavant, per què, quan es parla de cultura, sembla que no s'hagi de parlar de diners?

Hi ha la precarietat, que no s'ha de perdre de vista que també afecta els mitjans de comunicació i que no és només econòmica, i hi ha el mercat que tot ho endrapa, amb les martellades neoliberals. Aquí es continua fent com si la cultura fos un rebost riquíssim i essencial aliè a tot això. I encara una altra paradoxa: pensar i analitzar el món (el món cultural i de la mena que sigui), allò que se'n diu pensament crític, té molt bona premsa. Queda bé dir que s'és crític. Però una altra cosa és que se'n sigui de veritat. En aquest «de veritat» hi ha la confusió i l'intangible. La precarietat no ve sola. Sovint, en qui s'ho pot permetre, porta de parella de ball la hipocresia moral, fins i tot la manca d'escrúpols. És massa ingrata saltar del carro dels alegrois, les festes i les carantoines. Encara que sigui difícil d'empassar-se que en aquest món tot siguin alegrois. Ara qualsevol intent d'anàlisi del món navega entre la toxicitat *hater* i la celebració *hype*, enmig d'un bombardeig de *blurbs* —les frases cridaneres de les faixes dels llibres— i altres subtileses propagandístiques (aquestes tres parauletes no sabia ni què volien dir fa cinc anys). Un intent *de pro* pot ser confós o endrapat per la toxicitat, titllat del que no és, i a l'inrevés, una celebració honesta i raonada pot ser descontextualitzada i convertida en un detritus. Amb tot això, qui tinc al cap, sempre, és el paper dels mitjans de comunicació, tan preocupats per anar a la recerca del *fenomen* més que no pas del contingut cultural sòlid, per fer de paràsit i captar l'última moda, el que més crida. I ja sabem que l'última moda pot fer bandera de totes les quotes, minories i moviments que es volen subversius.

I, malgrat tot, vull acabar amb una gran notícia cultural d'aquest any: la publicació del llibre sobre el psiquiatre Francesc Tosquelles

(*Curar les institucions*, publicat a Arcàdia), obra de la investigadora Joana Masó, i l'exposició que li han dedicat al CCCB («Com una màquina de cosir en un camp de blat»), comissariada per la mateixa Joana Masó i per Carles Guerra. És possible que hagin tingut una aparició més minsa als mitjans perquè no s'han convertit en *fenomen*. Però parlar de Tosquelles és parlar d'un veritable fenomen com a psiquiatre i com a pensador, estendard de l'avantguarda catalana en molts sentits. «Quan ens passem pel món, el que compta no és el cap, són els peus. Els peus són els grans lectors del llibre del món, de la geografia. No es camina amb el cap [...]. Per això, una mare, la primera cosa que fa són pessigolles als peus, perquè del que es tracta és de poder estar dempeus», afirma Tosquelles. Per això a l'exposició del CCCB hi havia una instal·lació de Perejaume que convidava el visitant a descalçar-se i a caminar sobre suro. Per això Tosquelles m'ha fet pensar que potser, com a cultura que es vol més enllà de la fenomenologia i de l'efecte petard que fa figa, hem de triar: si preferim avançar tocant de peus a terra per llegir el món, o bé si caminem uns centímetres per sobre, com elevats, molt ben pagats de nosaltres mateixos, però sense assabentar-nos gaire de res.